

Szügyi Éva

Délvidéki magyarok a többségi tannyelvű oktatásban

Bevezető

Egy kisebbségi nemzet fennmaradáshoz, az érdekérvényesítéshez, a gyarapodáshoz elengedhetetlen a kisebbséget alkotó egyének iskolázottsága, versenyképes tudása. A kisebbségi lét nehézségei sok esetben asszimilációt, elvándorlást, demográfiai előregedést okozhatnak.¹

Vajdaságban az államalkotó (szerb) nemzet képviselőit követően a legnépesebb etnikai közösség a magyar kisebbség.² A vajdasági magyarságra is érvényesek a térségre jellemző demográfiai tendenciák, mint az előregedés, az alacsony születési szám, valamint az elvándorlás.³

Tanulmányomban arra a kérdésre keresem a választ, hogy mi motiválja a vajdasági magyar szülőket a többségi tannyelvű iskolaválasztáskor. Ugyanakkor azt is vizsgáltam, hogy a szerb tannyelven tanuló magyar diákoknak okoz-e nehézségeket a környezetnyelven történő tanulás, és ha igen, hogyan tudnak megbirkózni vele. Az alkalmazott kvalitatív kutatási módszerrel a szülői és a pedagógusi életpályákat is elemeztem.

1. A kutatási helyszín sajátosságai

A kutatás helyszíne Zenta volt. Földrajzilag Vajdaság északi részén helyezkedik el 42 kilométerre a szerb-magyar határtól, közigazgatásilag azonban az Észak-bánáti körzethez tartozik (1. ábra).

¹ Takács Zoltán—Kincses Áron (2013): *Vajdasági hallgatók Magyarországon*. Területi statisztika, 53.3 253.

² Szügyi Éva: Iskolaválasztás a Délvidéken. *Kisebbségkutatás*, 2012/3. 514.

³ *Vajdasági magyar kulturális stratégia 2012-2018*. Magyar Nemzeti Tanács Közigazgatási Hivatala, 2011.

1. ábra. Észak-Bánát körzet, Zenta (Senta) község

A település lakosainak száma 23 316 fő, főként magyarok lakják.⁴ A következő legnépesebb nemzet a szerb, majd a romák, horvátok, albánok, szlovákok következnek, de még számos nemzet képviselője él a városban kisebb számban, így például: bosnyákok, bunyevácok, madeónok, ruszinok, stb (1. táblázat).

1. táblázat. Zenta község lakosainak száma nemzetiségek szerint⁵

Összlakosság	magyar	szerb	roma	horvát	albán	szlovák	egyéb
23 316	18 441	2 533	595	84	62	31	1 573

2. Zenta község oktatási kínálata

Öt általános iskola, négy középiskola és egy főiskola működik a községben. Az általános iskolák egy iskolaközponttal rendelkeznek.

⁴ *Popis*, 2011. Forrás: <http://popis2011.stat.rs/>

⁵ Forrás: *Opštine i regioni u Srbiji*, 2012.

2. táblázat. Zenta község általános iskolai kínálata

Település	Iskola neve	Munkaegység	Osztály	Tannyelv
Zenta	Stevan Sremac Általános Iskola			
Zenta		Thurzó Lajos Ált. Isk.	I.-VIII.	magyar
Zenta		November 11. Ált. Isk.	I.-VIII.	magyar/ szerb
Zenta		Emlék Iskola	I.-VIII.	magyar/ szerb
Felsőhegy		Csokonai Vitéz Mihály Ált. Isk.	I.-VIII.	magyar
Tornyos		Tömörkény István Ált. Isk.	I.-VIII.	magyar
Bogaras		Tömörkény István Ált. Isk.	I.-IV.	magyar
Kevi		Tömörkény István Ált. Isk.	I.-IV.	magyar

3. táblázat. Zenta község középiskolai kínálata

Középiskola	Szak	Képzési idő	Tannyelv
Gimnázium			
	Általános szak	4 év	Magyar/szerb
	Társadalomtudományi szak	4 év	Magyar/szerb
	Természettudományi szak	4 év	Magyar/szerb Magyar, angol Szerb, angol
Bolyai Tehetséggyógyító Gimnázium			
	Matematika szak	4 év	Magyar
	Képzőművészeti szak	4 év	Magyar
	Sport szak	4 év	Magyar
Közgazdasági-Kereskedelmi Középiskola			
	Pénzügyi adminisztrátor szak	4 év	Magyar/szerb
	Üzleti adminisztrátor szak	4 év	Magyar/szerb
	Kereskedelmi szak	3 év	Magyar
Egészségügyi Középiskola			
	Egészségügyi nővér-technikus	4 év	Magyar/szerb
	Fizioterapeuta	4 év	Magyar
	Gyógyszerész-technikus	4 év	Magyar/szerb
	Szülész-technikus	4 év	Magyar/szerb

A város középiskolái közül legrégebbi az 1867-ben alapított Gimnázium. Ezen kívül még egy gimnázium (a Bolyai Tehetséggyógyító Gimnázium és Kollégium) létezik a városban, továbbá két szakközépiskola: a Közgazdasági-Kereskedelmi Középiskola és az Egészségügyi Középiskola.

Zenta egyetlen főiskolája a Szent István Egyetem Kertészettudományi Karának Határon Túli Levelező Tagozata, ahol csak magyar tannyelvű oktatás folyik, kertészmérnöki és környezetgazdálkodási agrár-mérnöki szakon.

A fentiekből láthatjuk, hogy a kutatás fókuszában egy olyan többségében magyarok lakta település volt, ahol az iskolai előkészítőtől a középiskoláig lehetőségük van a magyar gyerekeknek anyanyelvükön tanulni több szakon, illetve egy magyar nyelvű főiskola is rendelkezésükre áll helyben.

3. A kutatás célcsoportja

A kutatás célcsoportját hatodik, illetve hetedik osztályos diákok, szülei és pedagógusok alkották. A diákok esetében olyan magyar anyanyelvű gyerekeket kerestem, akik szerb tagozaton tanulnak. Fontosnak tartom megjegyezni, hogy az interjúalanyok megtalálása nehézségekbe ütközött. Mivel azok a próbálkozásaim, hogy az iskola bevonása nélkül, eddigi ismeretségeimre támaszkodva találjam meg a gyerekeket, csődöt mondott, a pedagógusoknál illetve az iskolaigazgatóknál próbálkoztam. Az egyik iskolában először készségesnek mutatkozott az egyébként magyar nemzetiségű igazgató, viszont valamilyen kifogással folyton elodázta az adatszolgáltatás időpontját. A másik intézmény vezetője, aki montenegrói nemzetiségű volt, viszont rögtön negatívan reagált a kérésre, mégis, azonnal lehetőséget teremtett a gyerekekkel történő beszélgetésre.

Az iskola nem vezet külön statisztikát a diákok nemzetiségéről, ezért a gyerekek megkeresésénél a szerb tagozaton tanuló magyar nevű⁶

⁶ Akár csak a keresztnév vagy csak a vezetéknév volt magyar, akár mindkettő.

gyerekekre fókuszáltam. Így a célcsoportba főként vegyes házasságból származó gyerekek és szüleik kerültek.

A szülőket szintén nehéz volt elérni. Többen is megígérték, hogy időt szakítanak a beszélgetésre, viszont később lemondták a találkozót, anélkül, hogy bármivel megindokolták volna.⁷ A pedagógusok esetében az volt az elvárás, hogy szerb tagozaton (is) tanítsanak. Így szintén vegyes házasságból származó pedagógus is került a mintába.

Végül két iskolában: az Emlék Iskolában és a November 11.-ben összesen 15 mélyinterjú készült el. Három pedagógussal, hat hatodik, illetve hetedik osztályos gyermekkel és hat szülővel beszélgettem. A szociológiai mélyinterjújuk 2013 februárjában és márciusában készültek el.

4. A tannyelv választás problémája

A statisztikai adatok alapján Vajdaságban csökken az anyanyelvén tanuló magyar elsősök száma. A falusi településeken különösen nagy problémát jelent a tagozatok megnyitása, mivel kicsi a lakosság szám, elöregedett a lakosság és kevés a gyerek.⁸ A 2008-as szerbiai PISA felmérések eredményei szerint a magyarul tanuló 14-15 éves diákok szövegértés tekintetében jobban teljesítettek, mint szerb anyanyelvű társaik. *Legroszszabbul a nem anyanyelvükön tanuló magyar diákok* teljesítettek.⁹ Vagyis megállapíthatjuk, hogy a vajdasági magyar nyelvű oktatás eredményesége magasabb a szerb nyelvű oktatás sikerességénél.¹⁰

⁷ Úgy tűnt, hogy ugyan meghozták a gyerekek iskoláztatásával kapcsolatosan a döntésüket, viszont utólag erről és azokról az okokról, amelyek befolyásolták őket a döntéshozatalban, nem szívesen beszélnek.

⁸ Trombitás Tímea – Szügyi Éva: A falusi magyar tannyelvű iskolák Vajdaságban. *A Falu*, 2012/4. 27–35.

⁹ *Oktatásfejlesztési stratégia 2010-2016*. Magyar Nemzeti Tanács. Letöltve: http://www.prof-turchany.eu/documents/UIDD_hu_Vajdasagi_okt_fejl.pdf.

¹⁰ Papp Z. Attila: Kisebbségi magyarok oktatási részvételének értelmezési lehetőségei. *Educatio*, 2012/1. 3.

Az anyanyelvű oktatás erősítése prioritás, hiszen több kutató¹¹ bizonyította, hogy az anyanyelven megszerzett tudás a leghatékonyabb, de ez korántsem jelentheti azt, hogy ennek a folyamatnak a szerb nyelv el-sajátításának kárára kell történnie. Fontos a szerb nyelv ismerete, hiszen a vajdasági ugyan multinacionális környezet, mégis elengedhetetlen a szerb nyelv ismerete.¹²

A kutatási eredmények alapján 4 esetet lehet elkülöníteni:

- a) a beiskolázás a maga természetes automatizmusával történik;
- b) etnikai alapú döntés/ az otthon gyakrabban használt nyelv;
- c) a gyerek későbbi boldogulását tartja szem előtt a szülő;
- d) a tanulásban segítő szülő anyanyelvén tanuljon a gyerek.

a) A beiskolázás természetes automatizmusa

Ebben az esetben a szülő tudatosan nem választ sem iskolát, sem tannyelvet. Abba az intézménybe és arra a tagozatra íratja a gyermekét, ahová megkapja az iskolaközpont általi beosztást. Mivel a beiratkozás Zentán körzetesített, ezért a gyermekek a lakóhelyükhöz legközelebb eső intézménybe kapják meg az iratkozási értesítőt.¹³ Ebben az esetben fontos szerepet játszik az iskolai előkészítő, illetve az óvoda tannyelve.

¹¹ Cserniczkó István – Göncz Lajos: *Tannyelv választás a kisebbségi régiókban: Útmutató kárpátaljai magyar szülőknek és pedagógusoknak*. Magyar Köztársaság Miniszterelnöki Hivatala: Budapest, 2009; Gábrity Molnár Irén: *Oktatásunk láttelepe, Oktatásszociológiai olvasmány*. Forum Könyvkiadó: Újvidék – Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar, Szabadka, 2008; Gábrity Molnár Irén – Rác Lívia: *Vajdaság (Szerbia) – Kárpát Panel 2007*. In: Papp Z. Attila – Veres Valér (szerk.): *A Kárpát-medencei magyarok társadalmi helyzete és perspektívái. Gyorsjelentés*. MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet: Budapest, 2008. 120–184; Göncz Lajos: *Iskolaválasztás Vajdaságban*. In: Gábrity Molnár Irén – Mirnics Zsuzsa (szerk.): *Oktatási oknyomozó*. Magyarságkutató Tudományos Társaság: Szabadka, 2006. 125–141; Macnamara, John: *The bilingual's performance: A psychological overview*. *Journal of Social Issues*, 1967. 23. 58–77.

¹² Takács Zoltán: A munkaerő-kompetencia és az oktatás viszonya. In: Gábrity Molnár Irén – Mirnics Zsuzsa (szerk.): *Regionális erőnlét. A humán erőforrás befolyása Vajdaságban*. Magyarságkutató Tudományos Társaság: Szabadka, 2008. 267–293.

¹³ Ha a gyermek vezetőkeve szerb, vagy szerb óvodába járt, akkor automatikusan szerb tagozatra lesz beosztva.

A törvény¹⁴ értelmében három éves kortól lehetőség van arra, hogy a szülők óvodába járassák a gyerekeket, ötéves kortól viszont kötelező a kétéves óvodai nevelésben való részvétel. A gyerekek beiskolázása, óvodából iskolába történő átvezetése, főként, ha kisebbségi megközelítésből szemléljük a kérdést, különösen nagy jelentőséggel bír a háttérben meghúzó szülői döntések miatt, továbbá társadalmi, gazdasági, és közhasznúsági szempontból.¹⁵

A szülő az óvodába történő beiratkozáskor is többféleképpen dönthet:

1) a szülő nem választ külön intézményt. Az óvodába történő besorolás szintén körzetesített, akárcsak az iskolák esetében. A gyerekek vezetéknevét veszik alapul, így ha az szerb, akkor a gyerek automatikusan szerb tagozatra kerül:

„Logikus volt, mivel hogy szerb a... na... prezime, hogy mondják... a vezetékneve.” (szülő, Zenta)

2) a szülők inkább a szerb nyelvet használják otthon, illetve társaságban, így természetes, hogy a gyerek szerb nyelvű óvodába járjon:

„Amikor megismerkedtünk szerbül beszélünk, nekünk aztán normális volt,... ez nekünk egyértelmű volt, hogy szerb nyelven fognak iskolába járni (a gyerekek).” (szülő, Zenta)

3) a szülő tudatosan készül arra, hogy szerb tagozatra írattja később a gyermeket, és hogy megkönnyítse a beilleszkedést, szerb óvodába is járattja.

Az óvoda kiválasztásánál negatív esettel is találkoztunk annál a családnál, ahol otthon főként a magyar nyelvet használták, viszont az

¹⁴ Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja = Sl. Gl. RS 62/03, 58/04, 58/04, i 62/04. Forrás: www.mp.gov.rs

¹⁵ Papp Z. Attila: Az iskolaválasztás motivációi és kisebbségi perspektívái. *Kisebbségkutatás* 2012/3. 399.

óvónő anyuka szerette volna, ha a gyerekek szerb tagozatra is járnak már óvodás korukban:

„Nagyon kellemes, jó tapasztalataim voltak, kolleganőim is mondták, hogy nyitott volt, nagyon szeretett óvodába járni, sok verset tanult, nagyon élvezte a csoportnak a légkörét. De akkor úgy gondoltam, hogy egy év elég ahhoz, hogy magyarul tanuljon és két évet majd szerbül. A szerb csoportba átírtam a kolleganőhöz másik óvodába. Hát, az kicsit nehezebben ment, mert a fiam valahogy ezt rossz néven vette, és egy évig visszahúzó volt, különben nem egy visszahúzó fiatalember most már, meg akkor sem. De nem szólalt meg, nehezen, tehát ezek az igazi tünetek jelen voltak nála, az utolsó évben a végére tudott bealkalmazkodni úgy, ahogy kellett. Nehezen beszélte a szerb nyelvet, hiszen nálunk otthon nem beszélünk szerbül.” (szülő, Zenta)

A szülők tehát az óvodai tannyelv kiválasztásakor valójában már előre vetítették a leendő iskolai tannyelvet. A megkérdezett családok mindegyike esetében szerb tannyelvű volt az óvoda is.

b) Az etnikai alapú döntés, az otthon gyakrabban használt nyelv befolyása

A kutatásban szereplő családokban mindkét nyelvet használják, viszont előfordul, hogy túlnyomó részt a szerbet. Ez inkább a gyerekekkel való beszélgetés során derült ki például abból, hogy a testvérek egymással csak szerbül beszélgetnek, vagy hogy a gyerekeknek nincsen magyar nemzetiségű barátja, csak szerb.

„Közösen döntöttünk, a feleségem meg én, amikor megismerkedtünk, mivel ő is többet beszélt otthon ... vagyis a szülei elváltak. Az apja magyar, aki otthagya a családot, és ő az anyjával maradt, aki horvát nemzetiségű és elég gyengén beszél magyarul. És ő otthon, ahogy elváltak a szülei, többet beszélt szerbül. És mi, amikor megismerkedtünk, szerbül beszélünk. Nekünk aztán normális volt, hogy a gyerekek szerb nyelven fognak iskolába járni.” (szülő, Zenta)

c) A gyerek későbbi életútja alapján történő döntés

A kutatási esetek némelyikében a magyar szülő saját negatív tapasztalatai alapján döntött a gyerekek iskoláztatásáról. Mivel ők maguk az iskolában, illetve az iskolai szerb órákon nem tudták megtanulni az államnyelvet és emiatt úgy érzik, hogy a karrierjük megrekedt, a gyerekeket szerb tagozatra írták, hiszen ott kénytelenek elsajátítani az államnyelvet és abban bíznak, hogy ezáltal a gyerekek későbbi boldogulását segítik.

„Ezt már eldöntöttük, amikor megfogant. Már tudtuk a férjemmel, abból kifolyólag, mivel hogy én nehezen beszélem a szerb nyelvet... és Szerbiában a szerb nyelv a legfontosabb, és én úgy gondoltam, hogy szerb nyelven kell, hogy tanuljon.” (szülő, Zenta)

Az utóbbi interjú részletből kiderül, hogy befolyásoló tényezőként megjelenik a szülő saját negatív tapasztalata. A szülő nem akarja, hogy a hiányos nyelvtudás akadályozza a gyereket későbbi életútján, illetve hogy a szerb nyelvtudásának hiánya befolyásolja a gyerek későbbi döntéseit, akár a továbbtanulás terén, akár az életének más területein.

„Bármilyen iskoláról legyen szó, vagy egy lehetőségről, mert eleve úgy gondolom, hogy ez is befolyásolja, mert tudom azt, hogy olyan egyének, akik mondjuk rá törekvőbbek voltak, ismerték a két nyelvet, nem szorongtak, magabiztosabbak voltak, jobban-jobban megmozdultak... az ember most már szorong, alapvetően szorong.” (szülő, Zenta)

Ugyanakkor az egyik interjúban a szülő utal arra, hogy a gyermekeknek többet kellett tanulniuk, nem tudtak *„úgy játszani, ahogy a többi”*, és ugyanebben az interjúban az is elhangzik, hogy *„nekünk soha nem volt ötösünk szerbből, nekünk mindig hármassunk volt”*, vagyis a gyermek alacsonyabb szinten teljesít, viszont több időt fordít a tanulásra.

d) A tanulásban segítő szülő anyanyelve mint döntő tényező

Vegyes házasságok esetében az a szülő vállalja magára a tanulásban való segédkezést, akinek az anyanyelvén tanul a gyerek. Ha kiskorától egy-

formán hallja mindkét nyelvet, akkor nem alakul ki tanulási nehézség a későbbiek során.

„Az volt az igazság, hogy mondtam, hogy akkor mennek szerbbe, ha te [a férj] tanítod őket, mert én akkor még nem tudtam [szerbül] ... Úgyhogy még alsóban annyit értettem, hogy segítek, most meg magukra maradtak.” (szülő, Zenta)

A tannyelv választásról szóló döntést általában a család maga hozta meg, egy esetben azonban kikérték szakértők véleményét is a szülők:

„Pszichológus véleményét is kikértük. Tehát közösen döntöttünk: az óvónő, a logopédus és mi, szülők döntöttünk, sőt még a kislányunk is meg lett kérdezve, és ő is így döntött, ő is így gondolkodott, ezt választotta.” (szülő, Zenta)

Nehéz döntés a vegyes etnikumú családokban a tannyelv megválasztása, függetlenül attól, hogy a gyerek milyen szinten beszéli szülei anyanyelvét, hiszen a tannyelvvel befolyásolják a gyermek identitásának fejlődését, hatnak baráti körének kialakulására, de figyelembe kell venniük a döntéshozás alkalmával saját szülői feladataikat is.

5. Az iskolaválasztás motívumai

A nyelv nem egységes entitás, megtanulása feltételezi a sajátos hangmintázatok, a nyelvre jellemző morfológia, mondatszerkesztés és szemantika elsajátítását¹⁶. A kétnyelvűség számos helyen megszokott jelenség, és elfogadott az a nézet, hogy a kisgyermekek nagyobb erőfeszítés

¹⁶ Polonyi Tünde Éva – Kovács Ágnes Melinda: Kétnyelvűség. In: Gervain Judit – Kovács Kristóf – Lukács Ágnes – Racsmány Mihály (szerk.): *Az ezerarcú elme. Tanulmányok Pléh Csaba 60. születésnapjára*. Akadémiai Kiadó: Budapest, 2005.187–199.

nélkül tudnak elsajátítani két vagy több nyelvet.¹⁷ Ugyanakkor létezik egy másik, eléggé széles körben elterjedt meggyőződés is, miszerint a korai kétnyelvű elsajátítás valamilyen formában negatív hatással van a kisgyermek fejlődésére és a korai nyelvsajátítás rendes módját megzavarja, ami így teljesen különbözni fog az egynyelvűek nyelvsajátítási folyamatától.¹⁸

Az iskoláztatás tannyelve az egyik döntő tényező a kétnyelvűség, esetleg nyelvcsere létrejöttében. Így tehát a választott iskola, annak tanynelve és az oktatott tartalmak a tanuló identitásformálásának meghatározó tényezői.¹⁹

Mivel Zenta községben egy intézményként működnek az iskolák, ezért itt könnyű az azok közötti átjárhatóság, azonban ritkán fordul elő, hogy a szülő nem a saját iskolakörzetéhez tarozó intézménybe írta a gyereket. A vizsgált kistérségben szubjektív döntést hoznak a szülők a gyerekek beíratásával kapcsolatban. A pedagógusok szerint a leggyakoribb ok, amiért azt az iskolát választják a szülők, amelyben ők tanítanak az, hogy *közel van a lakhelyükhöz* (vagyis egyetért a központi beosztással) és, hogy *jó hírneve van az iskolának*. A legtöbb esetben a szülők azt is szem előtt tartották, hogy *ők maguk melyik iskolába jártak*. Saját pozitív tapasztalataik után szívesen íratják ugyanis a gyermekeiket abba az intézménybe, ahol maguk is tanultak. Emellett megjelenik még néhány tényező, mint a *biztonságos közlekedés, a szülők saját tapasztalatai, az idősebb gyerek melyik iskolába jár*.

A vizsgált esetekben tehát a tannyelv kiválasztására nagyobb hangsúlyt helyeztek a szülők, mint az iskola kiválasztására.

¹⁷ Pettito, Laura-Ann: Bilingual signed and spoken language acquisition from birth: implications for the mechanism underlying early bilingual language acquisition. *Journal of Child Language*, 2001. 28. 453–496.

¹⁸ Macnamara, 1967. *The bilingual's performance*, i.m.

¹⁹ Takács, 2008. *A munkaerő-kompetencia és az oktatás*, i. m.

6. Nyelvoktatás

A kutatás során megkérdezett gyerekek a szüleik szerint azonos szinten beszélnek a magyar és az államnyelvet, elmondásuk alapján a későbbiekben nem okozna számukra különösebb problémát, ha magyarul tanulnának tovább, bár a gyerekeknek nem ennyire határozott erről a véleménye. A szülők ugyan nagy többségében a gyermekekre hagynák a későbbi iskola-, illetve tannyelv-választást, mégis a gyermekek nagyobb része nyilatkozott úgy, hogy mivel szerbül jártak általános iskolába, szívesebben tanulnának továbbra is szerbül, annak ellenére, hogy volt közöttük olyan, aki az iskola keretein belül szervezetter jár magyar órára.

Az államnyelv oktatását fontosnak tartják a szülők, de felmerül az igény az iránt is, hogy a szerb tanulók rendes iskolai órákon tanuljanak magyarul,²⁰ hiszen kétnyelvű környezetéről van szó.

A megkérdezett pedagógusok szerint a magyar gyerekek részéről a környezetnyelv oktatással egyébként problémák vannak:

„A szerb nyelvvel a magyar gyerekek hadilábon állnak, nehezen tanulják. Ennek több oka van... maga a program sem igazán megfelelő. Nem olyan dolgokat tanulnak, amit a gyerekek használhatnak a mindennapi életben, tehát túlbonyolítják a programot és ez még egyelőre nem, vagy nagyon nehezen változtatható meg... nem fognak [a gyerekek] megtanulni szerbül.” (pedagógus, Zenta)

Zenta községben a gyerekek két idegennyelvet tanulnak: angolt és németet. A szülők különösen fontosnak tartják az idegennyelv oktatását, még akkor is, ha egyesek úgy nyilatkoztak, hogy csupán az alapok elsajátítására van mód az iskolai órákon.

A pedagógusok szerint jók a tárgyi feltételek az angol és a német nyelv oktatásához, a szülők szerint viszont nagyon tanárfüggő az, hogy a gyerekek mennyire tanulják meg az adott nyelvet. Maguk a gyerekek is különbséget tettek az angol- és a némettanár között. Ugyanakkor ma-

²⁰ A 90-es évek közepéig a többségében magyarok lakta községekben a szerb tannyelvű program rendes részét képezték a magyarórák.

gyar nyelvet a megkérdezettek közül csak ketten tanultak iskolai órán, valamint egy gyermek szerette volna a magyart választani fakultatív tantárgyként, de mivel egyedüli jelentkező volt, így végül informatikára iratkozott.

Összegzés

A kutatásban arra a kérdésre kerestem a választ, hogy a tömb magyarságban mi az oka annak, hogy a szülők annak ellenére is a szerb tannyelvű tagozatot választják, hogy rendelkezésre áll a magyar nyelvű oktatás. A vizsgált esetek nagy többségében vegyes házasságból született gyerekekről volt szó, de előfordult az is, hogy magyar családok döntöttek a szerb tannyelv mellett.

A kutatás során négy fő okot tudtam elkülöníteni: az első esetben a szülő a központi iskola által kiadott értesítőnek megfelelő tagozatra írta a gyermeket. Ebben az esetben az iskolai előkészítő hatással lehet a tagozatválasztásra. A második esetben a szülők azért választják a szerb tannyelvet, mert a családban illetve a baráti körben inkább ezt a nyelvet használják. A harmadik esetben a szülő saját negatív tapasztalatai alapján dönt a gyermeke számára a többségi tagozat mellett, a gyermek későbbi könnyebb boldogulását szem előtt tartva. A negyedik esetben pedig a szülői feladatvállalás a döntő tényező, illetve a gyermekkel tanuló, tanulásban segítő szülő anyanyelve a befolyásoló.

A kutatás rámutatott az iskolai előkészítő tannyelvének lényegességére, hiszen a vizsgált esetek mindegyikében a szerb tannyelvű általános iskolát szerb nyelvű óvoda előzte meg. Ugyanakkor az is világossá vált, hogy a többségi nyelvű közoktatást várhatóan szintén többségi nyelvű középiskola illetve felsőoktatás fogja követni. A baráti kör, az osztálytársak befolyásolják a gyermek identitásának fejlődését, így a szerb nyelven történő tanulás az asszimilációs folyamatokat erősíti, illetve gyorsítja fel.

Trombitás Tímea

Többségi nyelvű iskolaválasztás a vajdasági szórványban

Bevezetés

A kisebbségi nyelvi, kulturális közegből származó gyermek iskola- és tannyelv-választása összetett feladat, hiszen a szülők a tannyelv megválasztásával befolyásolják a gyermek identitásának fejlődését is.¹ Több kutató bizonyította az anyanyelven történő tanulás jelentőségét,² mindemellett egyetértenek abban is, hogy kiemelten fontos az államnyelv megfelelő szintű elsajátítása, hiszen az etnikai környezet sajátosságai megkövetelik az egyéntől a környezet nyelvének ismeretét.³ Vajdaságban, a magyar nemzetiségű általános iskolások körülbelül 20%-a tanul szerb nyelven, viszont ezen belül egyes sziget szórvány településeken a szerb tannyelven tanuló magyar diákok aránya az 50%-ot is meghaladja.⁴

¹ Szügyi Éva: Iskolaválasztás a Délvidéken. *Kisebbségkutatás*, 2012/3. 514-535.

² Gábrity Molnár Irén – Rác Livia: Vajdaság (Szerbia) – Kárpát Panel 2007. In: Papp Z. Attila – Veres Valér (szerk.): *A Kárpát-medencei magyarok társadalmi helyzete és perspektívái*. Gyorsjelentés. MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet: Budapest, 2007. 120-184; Göncz Lajos: *A vajdasági magyarság kétnyelvűsége. Nyelvszociológiai változások*. MTT – MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet: Szabadka, 2004; Macnamara, John: The bilingual's performance: A psychological overview. *Journal of Social Issues*, 1967/2. 58-77; Mirnics Károly: Nemzeti kisebbségből szórvány népesség. In: Gábrity Molnár Irén – Mirnics Zsuzsa (szerk.): *Kisebbségi létjelenségek. Szórvány- és szociolingvisztikai kutatások*. MTT: Szabadka, 2003. 25-85.

³ Kiss Zsuzsanna Éva: Az államnyelv elsajátításának oktatáspolitikai akadályai a Felvidéken, a Vajdaságban és Erdélyben. *Kisebbségkutatás*, 2011.1.73-109.; Takács Zoltán: A munkaerő-kompetencia és az oktatás viszonya. In: Gábrity Molnár Irén – Mirnics Zsuzsa (szerk.): *Regionális erőnlét. A humán erőforrás befolyása Vajdaságban*. MTT: Szabadka, 2008. 267-293.

⁴ Oktatásfejlesztési Stratégia 2010-2016, Magyar Nemzeti Tanács.

Forrás: http://www.prof-turchany.eu/documents/UIIDD_hu_Vajdasagi_okt_fejl.pdf (letöltés dátuma: 2011.09.10).